

Łukasz Zakonnik*

 <https://orcid.org/0000-0003-1842-7558>

Kronika Gwagnina na tle polskojęzycznych kronik końca XVI i początku XVII wieku – dostępność i czynniki wpływające na kształtowanie się ceny na polskim ryнку antykwarycznym

Streszczenie

W artykule dokonano przeglądu ogólnohistorycznych kronik polskojęzycznych końca XVI i początku XVII wieku, które były dostępne od 1989 roku na ogólnokrajowych aukcjach antykwarycznych w Polsce. Zidentyfikowano 87 egzemplarzy. Dokładniejszemu opisowi podlegały pozycje kompletne (lub prawie kompletne) polskojęzycznej kroniki Gwagnina. W artykule, na podstawie wybranych cech (m.in. stan zachowania, język, czas powstania), wskazano na czynniki mogące wpływać na wysokość osiągniętych cen za konkretne egzemplarze.

Słowa kluczowe: Kronika Gwagnina, rynek antykwaryczny, cena, rzadka książka, inwestycje

* Uniwersytet Łódzki, e-mail: lukasz.zakonnik@uni.lodz.pl

Received: 27.11.2024. Verified: 20.03.2025. Accepted: 14.04.2025.

© by the author, licensee University of Lodz – Lodz University Press, Lodz, Poland. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution license CC-BY-NC-ND 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

Funding information: University of Lodz. **Conflicts of interests:** None. **Ethical considerations:** The Authors assure of no violations of publication ethics and take full responsibility for the content of the publication. **The percentage share of the author in the preparation of the work is:** 100%. **Declaration regarding the use of GAI tools:** Not used.

Gwagnin's Chronicle in the Context of Polish-Language Chronicles of the Late 16th and Early 17th Centuries – Availability and Factors Influencing Price Formation on the Polish Antiquarian Market

Summary

This article reviews historical Polish-language chronicles of the late 16th and early 17th centuries that have been available since 1989 at nationwide antiquarian auctions in Poland. Eighty-seven copies were identified. The complete (or nearly complete) positions of Gwagnin's Polish-language chronicle were described in more detail. On the basis of selected characteristics (e.g. state of preservation, language, time of composition), the article identifies factors that may influence the prices achieved for specific copies.

Keywords: Gwagnin Chronicle, antiquarian market, price, rare book, investment

Wstęp

Ogólnohistoryczne polskojęzyczne kroniki końca XVI i początków XVII wieku¹ obejmują bardzo szeroki zakres materiału, który może być opracowywany przez specjalistów z wielu dziedzin nauki. Do wspomnianych kronik najczęściej zalicza się cztery dzieła (które identyfikujemy w dalszej części studium w skrócie, podając nazwisko autora), a mianowicie: Macieja Strykowskiego (wydana w 1582 roku), Joachima Bielskiego (wydana w 1597 roku), Marcina Kromera oraz Aleksandra

¹ Samo określenie danej publikacji mianem „kroniki” (zakres tematyczny czy czas powstania) nie stanowi zagadnienia omawianego w tym artykule, choć oczywiście w literaturze przedmiotu można odnaleźć adekwatne próby systematyzacji tych kwestii, zob. np. J. Przyklenk, *Staropolska kronika jako gatunek mowy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2009.

Gwagnina (obydwie wydane w 1611 roku)². Szczególne i czasem dość specyficzne miejsce zajmuje ostatnia z wymienionych, książka autorstwa – urodzonego we Włoszech, ale posiadającego polski indygenat szlachecki uzyskany w 1571 roku – Aleksandra Gwagnina. Specyfika tej publikacji wynika z kilku powodów. Nie ograniczała się tylko do ziem Rzeczypospolitej (czy też ziem zależnych w różnym okresie od Rzeczypospolitej), ale opisywała – co odnajdujemy i w samym tytule dzieła – całą „Sarmację europejską”. Dzięki temu dzieło cieszy się do dziś dużym zainteresowaniem badaczy nie tylko w Polsce³. Kronika była bogato ilustrowana⁴ (tylko dzieło Bielskiego zostało wyposażone w szerszy materiał ilustracyjny), a także wywołała pierwszy w Polsce głośny spór o faktyczne autorstwo książki⁵, czy rolę i wkład tłumacza w postać końcową dzieła⁶. Poza tymi, w pewien sposób wyróżniającymi cechami, kronika Gwagnina (a wprost lub pośrednio także pozostałe wspominane kroniki) stanowi pole do rozważań dotyczących takich zagadnień jak: analiza wydarzeń historycznych⁷, opis obyczajów⁸, relacji między-

-
- 2 Oczywiście każda z tych kronik ma swój tytuł, zazwyczaj dość rozbudowany. Należy także pamiętać o tym, że tak kronika Kromera, jak i kronika Gwagnina ukazały się pierwotnie po łacinie i to na kilkadziesiąt lat przed swoimi edycjami polskojęzycznymi – kronika Kromera w 1555 roku (pt. *De origine et rebus gestis Polonorum libri XXX*) a kronika Gwagnina w 1578 roku (*Sarmatiae Europaeae descriptio*).
 - 3 Książka spotyka się wciąż ze szczególnym zainteresowaniem za naszą wschodnią granicą, zob. np. I. Prohorenkov, *Zagadka Soavtora hroniki Evropejskoj Sarmatii Aleksandra Gvan'ini*, „Studia Slavica et Balcanica Petropolitana” 2014, nr 1(15), s. 193–206; O. Diachok, *Doslidžennâ žittâ i tvorčosti hronista Alessandro Ġvan'ini vid seredini XX stolittâ (pol's'ka, ukrains'ka i rosij's'ka istoriografijâ)*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Historicolitteraria” 2020, t. 20, s. 142–153.
 - 4 Co np. rozszerzyło możliwości prowadzenia badań heraldycznych polskich, litewskich i ruskich rodzin szlacheckich, zob. *Arma terrarum et baronum*, red. W. Drelicharz, AT Group, Kraków 2009.
 - 5 Sprawa dotyczy głośnego zarzutu przywłaszczenia sobie treści przez Gwagnina, który miał wykorzystać prace swojego podwładnego i autora innej kroniki, Macieja Strykowskiego, zob. M. Kuran, *Kronika Aleksandra Gwagnina jako kompendium wiedzy historycznej i geograficznej*, „Wschodni Rocznik Humanistyczny” 2010, t. 7, s. 41–55; A.M. Stasiak, [rec. z: Zbysław Wojtkowiak, *Aleksander Gwagnin i Maciej Strykowski dwaj autorzy jednego dzieła*, Poznań: Nauka i Innowacje 2015, ss. 343], „Roczniki Humanistyczne” 2016, R. 64, nr 2, s. 130–132.
 - 6 Kolejną kwestią budzącą wątpliwości odnośnie samodzielnego autorstwa Gwagnina była rola tłumacza Marcina Paszkowskiego – zob. M. Kuran, *Spór o autorstwo Sarmatiae Europaeae descriptio a działalność translatorska Marcina Paszkowskiego*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Litteraria Polonica” 2011, t. 14, s. 9–23; E. Siemienieć-Gołaś, A. Pawlina, *Marcin Paszkowski i jego „Dzieje tureckie i utarczki kozackie z Tatory...” (1615)*, Księgarnia Akademicka, Kraków 2018.
 - 7 Zob. M. Kuran, *Kronika...*, s. 41–55.
 - 8 Zob. *Wschód muzułmański w literaturze polskiej. Idee i obrazy*, red. G. Czerwiński, A. Konopacki, Alter Studio, Białystok 2016.

narodowych⁹, określenie stanu wiedzy geograficznej¹⁰, sposób kształtowania się języka polskiego¹¹. Dzieło to można też rozpatrywać w szerokim kontekście – chociażby zagadnień ekonomicznych. W niepewnych politycznie czasach, w których obecnie żyjemy, doświadczamy wzrostu zainteresowania alternatywnymi formami inwestowania pieniędzy. Jednym z tych miejsc może być rynek antykwaryczny, a zwłaszcza rynek rzadkich książek. Samo pojęcie rzadkich książek jest często dyskutowane w literaturze przedmiotu¹². Ponadto kwestia inwestycji na rynku rzadkich książek jest przedmiotem badań od wielu lat i może odnosić się do konkretnych kategorii książek, np. ekonomicznych, medycznych, komiksów itp.¹³. Rzadkie książki, jak też zjawisko ich kolekcjonowania i traktowania jako formy inwestycji, cechują się swoistą specyfiką odróżniającą je od tych gałęzi rynku sztuki, które odnotowują najwyższe obroty, to jest rynku malarstwa czy rzeźby. Na wartość książki może wpływać wiele czynników. Biorąc pod uwagę wytyczne przedstawione w ACRL¹⁴, termin rzadkość starego dokumentu jest używany do opisu konkretnego przedmiotu według jednego lub dowolnej kombinacji następujących kryteriów: unikalności (wielkość nakładu), daty i miejsca wydania, cech fizycznych (stanu zachowania), wartości bibliograficznej czy badawczej (np. historyczna,

9 Zob. M. Balcerek, [rec. z: *Studia z dziejów stosunków Rzeczypospolitej z Państwem Moskiewskim w XVI-XVII wieku*, red. Mirosław Nagielski, Konrad Bobiatyński, Przemysław Gawron, Wydawnictwo inforteditions, Zabrze-Tarnowskie Góry 2013, ss. 414, ISBN 978-83-64023-12-5], „Zapiski Historyczne” 2016, t. 81, nr 2, s. 180–188; T. Chynczewska-Hennel, *Z problematyki wpływów kultury polskiej na rosyjską w XVII wieku*, „Odrodzenie i Reformacja w Polsce” 1990, s. 106–135.

10 Zob. K. Łopatecki, *Ocena wiarygodności źródeł kartograficznych prezentujących oblężenie Połocka z 1579 roku*, „Terminus” 2017, t. 45, s. 757–794.

11 Zob. W. Decyk-Zięba, *Pomiędzy Wschodem a Zachodem: dzieje toponimów rosyjskich w języku polskim do roku 1795*, „Poradnik Językowy” 2011, t. 3, s. 5–29; też, *Przyczynek do dziejów polsko-wschodniosłowiańskich kontaktów językowych (wyrazy ruskie w Kronice WX Moskiewskiego Aleksandra Gwagnina, 1611)*, „Poradnik Językowy” 2013, t. 3, s. 17–35.

12 Zob. S.E. Berger, *What is so rare: Issues in rare book librarianship*, „Library Trends” 1987, t. 36, s. 9–22; R. Lieberman, *What Makes a Rare Book Rare?*, „College & Undergraduate Libraries” 1996, t. 2, s. 139–145; M.C. Rodrigues, *Como definir e identificar obras raras? Critérios adotados pela Biblioteca Central da Universidade de Caxias do Sul.*, „Ciência da Informação” 2006, t. 35, s. 115–121; F.C. Robinson, *What Is a Rare Book?*, „The Sewanee Review” 2012, t. 120, s. 513–520.

13 Zob. M. Gottlieb, *This business of rare books*, „Bulletin of the Medical Library Association” 1953, t. 41, s. 103–109; H.W. Liebert, *Investing in rare books and manuscripts*, „Yale Journal of Biology and Medicine” 1981, t. 54, s. 299–306; S. Kells, *Rare Book Auction Data in Australia*, „Australian Economic Review” 2003, t. 36, s. 435–441; A. Rudd, *Investing in Rare Books. In Collectible Investments for the High Net Worth Investor*, Academic Press: Cambridge, MA, USA, 2009, s. 175–192; H.W. Ursprung, *Financial returns to collecting rare political economy books*, „European Journal of Political Economy” 2021, t. 70, s. 102–139.

14 Zob. ACRL, *Guidelines on the Selection and Transfer of Materials from General Collections to Special Collections*, <https://www.ala.org/acrl/standards/selctransfer> [dostęp: 30.09.2024].

kulturowa, intelektualna). Ze względu na unikalność danego dokumentu, często możemy określić jego wartość na podstawie najdrobniejszych szczegółów, które zazwyczaj można zaobserwować tylko naocznie, w związku z czym podróżowanie w celu zbadania cech przedmiotów jest bardzo ważne. Ta cecha rynku oznacza również, że istnieje sieć kolekcjonerów i antykwariuszy. Rynek bibliofilski w Polsce ma także swoją własną charakterystykę, co uwidacznia się chociażby poprzez funkcjonowanie terminu „polski stan zachowania”¹⁵. Na sprzedających i kupujących czekają swoiste pułapki i niespodzianki. Po II wojnie światowej liczne prywatne i publiczne księgozbiory zostały rozproszone w wyniku chaosu powojennego oraz zmian ustrojowych i granicznych. Natomiast po 1989 roku książki i dokumenty, o które o wiele częściej niż wcześniej zaczęli upominać się dawni właściciele, trafiły do handlu¹⁶. Sam rynek bibliofilski również został znacząco zmieniony przez pandemię Covid-19. Wpłynęła ona nie tylko na kwestie relacji społecznych, ale także na funkcjonowanie gospodarki. Różnego rodzaju przeszkody doprowadziły jednak do prób dostosowania rynku sztuki poprzez wprowadzenie nowych mechanizmów działania, takich jak przeniesienie aukcji stacjonarnych na platformy internetowe¹⁷. W ten sposób udział w rynku nowych mechanizmów aukcyjnych wzrósł co najmniej kilkakrotnie¹⁸. W dostępnej obecnie literaturze podejmowane są próby opisu zmian globalnych na tym rynku¹⁹, jak również lokalnych²⁰. Transformacje opisywane we wspomnianej literaturze wskazują na elastyczność w przekształcaniu jednej formy sprzedaży (sprzedaż tradycyjna) w inną (sprzedaż online), a także ujawniają potencjał zwiększenia obrotów, co daje szansę na sukces

15 Termin ten związany jest z doświadczaniem przez Polskę okresu wielu wojen i innych form niepokoju, co powodowało, że zasoby biblioteczne, jeśli nawet przetrwały, były narażone na o wiele większe uszkodzenia i zdekompletowanie, zob. W. Jurasz, *Polski inkunabul w europejskim stanie*, <https://dziennikpolski24.pl/polski-inkunabul-w-europejskim-stanie/ar/3236592> [dostęp: 30.09.2024].

16 Zob. R. Belke, J. Miliszewicz, *Polish Bibliophile Market. Auctions and Antique Shops Offer*, <https://www.rp.pl/ekonomia/art14688521-polski-rynek-bibliofilski-aukcje-i-oferta-antykwariatow> [dostęp: 30.09.2024].

17 Szerszy opis kształtowania się wtórnego rynku książki w Polsce po 1989 roku, jak i zwrócenie uwagi na coraz większe znaczenie aukcji antykwarycznych, można znaleźć w pracy: G. Nieć, *Wtórny rynek książki w Polsce – instytucje, asortyment, uczestnicy*, Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, Kraków 2016, s. 105–115.

18 Zob. D. Maciejewska-Bogusz, *Art Market and Pandemic*, *DESA Unicum*, <https://desa.pl/pl/aktualnosci/ryneksztuki-a-pandemia/> [dostęp: 30.09.2024].

19 Zob. C. Bourron, *How Has COVID-19 Affected the Public Auction Market?*, „Arts” 2021, nr 10(4), s. 74.

20 W Polsce – zob. Ł. Zakonnik, P. Czerwinka, *Return on Investment in Alternative Markets: The Case of The Polish Rare Book Market*, [w:] *Proceedings of the 40th International Business Information Management Association (IBIMA)*, red. K.S. Soliman, Seville, Spain 23–24 November 2022, s. 281–288.

inwestycyjny. Niemniej warto nadmienić, że publikowane są również artykuły wskazujące, że transformacja formy sprzedaży nie zmieniła długoterminowego trendu zwrotów inwestycyjnych na rynku sztuki²¹, a inne wskazują na przykład na bańkę spekulacyjną²².

Mając na względzie wspomniane wcześniej zagadnienia, cel prezentowanego artykułu stanowi próba identyfikacji i opisanie egzemplarzy kronik Gwagnina dostępnych w sprzedaży (w mniejszym stopniu także pozostałych trzech kronik), wskazanie cech charakterystycznych oraz określenie ich potencjalnego wpływu na kształtowanie się ceny na rynku antykwarycznym.

Chcąc osiągnąć wyznaczone w artykule cele, prześledziłem dostępne mi katalogi aukcyjne antykwariatów prowadzących ogólnopolskie aukcje antykwaryczne od 1989 roku do września 2024 roku. Do czasu pandemii Covid-19 trzy antykwariaty odpowiadały za około 85% obrotów na tego typu aukcjach²³. W związku z tym przeanalizowałem wszystkie znane mi katalogi aukcyjne tych antykwariatów. Starałem się także uwzględnić katalogi antykwariatów mniejszych, choć nie zawsze było to możliwe ze względu na ograniczoną dostępność źródeł. Od czasów pandemii Covid-19, jak wspomniano wcześniej, praktycznie wszystkie aukcje odbywają się w formie online. Umożliwiło to pojawienie się dodatkowego bardzo ważnego podmiotu, który zapewnił platformę aukcyjną dostępną każdemu antykwariatowi, jaki chciałby z tej opcji skorzystać (i oczywiście zapłacić za tę usługę)²⁴. W artykule wykorzystałem także dane dostępne na wspomnianej platformie. W efekcie zgromadziłem informacje o 87 egzemplarzach analizowanych w pracy kronik oferowanych w sprzedaży w wyszczególnionym okresie²⁵. Należy podkreślić, że wiele sformułowań przedstawianych w dalszej części artykułu pochodzi z istniejących opisów aukcyjnych, które mogą być nie do końca zgodne z formalną terminologią. Niestety ze względu na zwięźłość opisów nie zawsze możliwa była korekta. Ważnym staje się także przypomnienie, że artykuł w wielu aspektach koncentruje się na zagadnieniach ekonomicznych, nie ma charakteru bibliologicznego.

²¹ Zob. F. Tuszek, *Why COVID-19 Will Not Change the Global Art Market*, „Arts” 2021, nr 10(3), s. 50.

²² Zob. Ł. Zakonnik, P. Czerwonka, G. Podgórski, K. Zajdel, R. Zajdel, *Art Market Investment Bubble during COVID-19 – Case Study of the Rare Books Market in Poland*, „Sustainability” 2022, su141811648.

²³ Tamże.

²⁴ Platforma OneBid, <https://onebid.pl> [dostęp: 30.09.2024].

²⁵ Niekiedy – a bierzemy tu pod uwagę 35 lat – zdarzało się, że na aukcje wracały te same egzemplarze.

1. Kronika Gwagnina na polskim rynku antykwarycznym – przegląd edycji

Konkretne egzemplarze kroniki Gwagnina były kilkadziesiąt razy oferowane na polskim rynku antykwarycznym. Łącznie od 1995 do 2023 roku zidentyfikowano 38 ofert aukcyjnych dotyczących czterech edycji. Te edycje, wraz z liczbą konkretnych egzemplarzy, są następujące:

- Kraków, 1578 (5 ofert w latach 1997–2019);
- Spira, 1581 (8 ofert w latach 2000–2022);
- Frankfurt, 1584 (5 ofert w latach 1995–2014);
- Kraków, 1611 (20 ofert w latach 1999–2023, w tym 12 egzemplarzy względnie kompletnych²⁶).

Oczywiście wskazane edycje pochodzą z badanego okresu końca XVI i początku XVII wieku. Należy przypomnieć, że tylko jedno wydanie – z 1611 roku – zostało wydrukowane w języku polskim. Wyniki przeglądu egzemplarzy należących do wskazanych edycji przedstawiono w poniższych czterech tabelach. Ceny podano w ujęciu nominalnym, jak i skorygowane o inflację²⁷ – zabieg ten wydaje się ważny w przypadku, kiedy badamy, jakie czynniki mogą wpływać na cenę²⁸ i jak w czasie zmienia się faktyczna wartość analizowanych dzieł.

²⁶ Za takie uznać można egzemplarze z zachowaną przynajmniej około 80% oryginalną zwartością.

²⁷ Zmiana wartości w czasie jest zagadnieniem bardzo szerokim, a samych definicji wartości można przytoczyć przynajmniej kilkanaście (zob. A. Noga, *Teoria konkurencji. Ekonomiczna teoria wszystkiego*, Poltext, Warszawa 2022, s. 17–47). Sama cena jest tylko pewną pochodną wartości, jej wyrazem pieniężnym. Analizowane w artykule dobra (stare książki) z pewnością nie podlegają takim samym wahaniom cenowym jak np. dobra pierwszej potrzeby. Tak więc gdy ceny np. chleba czy paliwa rosną, ceny starych książek mogą być na tym samym poziomie, a nawet spadać. Wskazuje to na potencjalny problem w korekcie cen w czasie. Niemniej, nie zapominając o wartości sentymentalnej czy kulturowej starych książek, należy pamiętać także o aspekcie inwestycyjnym związanym z zakupem starodruków. Wydaje się więc, że korekta ceny w oparciu o jakiś współczynnik inflacji wydaje się konieczna. W prezentowanym artykule (ze względu na fakt nabywania książek często przez konsumentów, a nie np. wyłącznie przez placówki typu muzealnego) skorzystano ze wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych (ang. *Consumer Price Index*). Wartość wskaźnika jest publikowana regularnie na stronie np. Głównego Urzędu Statystycznego (<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ceny-handel/wskazniki-cen/wskazniki-cen-towarow-i-uslug-konsumpcyjnych-pot-inflacja-/>). W artykule używano pojęcia „poziom inflacji” właśnie w powyższym rozumieniu. Obliczając inflację, za rok bazowy przyjęto rok powstawania artykułu (2024), a do obliczeń cen dla lat poprzednich wykorzystywano standardowy wzór (iteracyjnie liczony iloczyn ceny i wskaźnika inflacji).

²⁸ Poświęcono temu cały punkt 4 artykułu.

Tabela 1.1. Wydanie krakowskie z 1578 roku – opis egzemplarzy

Rok	Cena wywoławcza	Cena osiągnięta	Cena wywoławcza/ inflacja	Cena osiągnięta/ inflacja	Stan kart	Stan oprawy ²⁹
1997	600	?	1 885	?	duże braki, uszkodzenia, naddarcia	oprawa oryginalna
2006	3 000	?	5 424	?	brak kilkunastu kart, liczne karty po reperacji	oprawa skóra brązowa z epoki
2012	38 000	38 000	57 507	57 507	brak 4 kart, połowa drzeworytu „Obrazy Sejmu” w reprodukcji	oprawa pergaminowa z epoki
2015	45 000	?	65 084	?	brak 2 kart	oprawa nieco późniejsza, półskórek
2019	14 000	0	19 835	0	brak 22 kart i drzeworytu „Obrazy Sejmu”	oprawa skóra z epoki

? – oznacza, że nie wiadomo, czy pozycja się sprzedała; 0 – oznacza, że pozycja się nie sprzedała

Źródło: opracowanie własne na podstawie katalogów aukcyjnych

Edycja z 1578 roku była oferowana zazwyczaj w oryginalnej oprawie i we względnie dobrym stanie zachowania. Niestety, tylko w przypadku jednego egzemplarza udało się potwierdzić fakt sprzedaży.

²⁹ Stosowane terminy (np. oprawa oryginalna) bazują na informacjach katalogowych. Czasami informacje te są bardzo ogólne i nie zawsze jasne. Należy jednak podkreślić, że to właśnie na podstawie takich opisów nabywcy często podejmują decyzję o zakupie. Oczywiście osoba zainteresowana może przed licytacją dowiedzieć się o szczegóły, ale podstawą jest opis katalogowy. Najczęściej istnieje także możliwość wycofania się z transakcji, jeśli stan zakupionej pozycji znacznie odbiega od stanu faktycznego (nie ma jednak jasnej definicji, co należy rozumieć przez „znaczne odbieganie od stanu faktycznego”).

Tabela 1.2. Wydanie Spira z 1581 roku – opis egzemplarzy

Rok	Cena wywoławcza	Cena osiągnięta	Cena wywoławcza/ inflacja	Cena osiągnięta/ inflacja	Stan kart	Stan oprawy
2000	9 000	?	20 516	?	kompletna, kończy się na stronie 113 z koronacją Chrobrego	oprawa pół- pergaminowa współczesna
2003	18 000	?	34 667	?	kompletna z dopiskami	oprawa skórzana, złocenia – (ale czy oryginalna?)
2009	30 000	?	50 283	?	kompletna; współopraw- ne z dziełem Sarnickiego z 1587 roku	oprawa współczesna, skóra, oprawa dawna, zachowana częściowo i naklejana
2009	18 000	?	30 170	?	kompletna, kończy się na stronie 113 z koronacją Chrobrego, podpis „Andreas Schwartz 1646”	oprawa współczesna, półperga- minowa, z czterema związkami
2020	26 000	26 000	36 009	36 009	kompletna, kończy się na stronie 113 z koronacją Chrobrego, podpis „Andreas Schwartz 1646”	oprawa współczesna, półperga- minowa, z czterema związkami
2020	19 500	0	27 007	0	kompletna	oprawa twar- da, pergami- nowa z epoki z tłoczeniami
2020	19 900	0	27 560	0	kompletna	oprawa per- gaminowa z epoki
2022	16 000	16 000	20 390	20 390	blok odchodzący, brak genealogii	oprawa półskórek, wtórna

? – oznacza, że nie wiadomo, czy pozycja się sprzedała; 0 – oznacza, że pozycja się nie sprzedała

Źródło: opracowanie własne na podstawie katalogów aukcyjnych

W przypadku tej edycji, egzemplarze również cechowały się dość dobrym stanem zachowania, choć rzadziej oryginalną oprawą. Zebrane dane pozwoliły odnotować przynajmniej dwukrotny fakt sprzedaży, jak również dwukrotny tzw. spad aukcyjny³⁰.

Tabela 1.3. Wydanie frankfurckie z 1584 roku – opis egzemplarzy

Rok	Cena wywoławcza	Cena osiągnięta	Cena wywoławcza/ inflacja	Cena osiągnięta/ inflacja	Stan kart	Stan oprawy
1995	450	?	2 167	?	kompletna – ślady kornika	oprawa oryginalna pergamin
2002	1 200	?	2 355	?	kompletna, podpis „Andrzej Edward Koźmian”	oprawa pergamin z epoki
2004	2 500	?	4 777	?	kompletna	oprawa oryginalna
2012	3 000	?	4 540	?	miejskami podkreślenia w tekście	oprawa z epoki pergaminowa, szyldziki
2014	10 000	12 000	14 463	17 356	drobne zaplamienia, zabrudzenia i sfałdowania oprawy; nieliczne karty oddzielone od bloku, karta tytułowa wzmocniana, zagniecenia krawędzi kart	oprawa z epoki pergaminowa

? – oznacza, że nie wiadomo, czy pozycja się sprzedała

Źródło: opracowanie własne na podstawie katalogów aukcyjnych

Wydanie frankfurckie było pewną okrojoną formą (pod względem prezentowanych treści) wydania z 1578 roku, osiągało więc niższe ceny tak wywoławcze, jak i końcowe. Ogólnie oferowane poszczególne egzemplarze cechowały się najlepszym stanem zachowania spośród wszystkich analizowanych edycji (łącznie

³⁰ Termin ten oznacza, że oferowana pozycja nie znalazła podczas aukcji nabywcy – nie wyklucza to jednak możliwości przeprowadzenia transakcji w późniejszym okresie.

z faktem zachowania oryginalnej oprawy). Niestety, tylko w przypadku jednej pozycji można było potwierdzić fakt jej sprzedaży oraz zidentyfikować cenę końcową.

Ostatnia analizowana edycja (jedyna siedemnastowieczna) znajduje się w centrum rozważań prezentowanego artykułu. Co istotne, w niektórych z oferowanych egzemplarzy podano rok 1612 jako datę druku.

Tabela 1.4. Wydanie krakowskie z 1611 roku – opis egzemplarzy

Rok	Cena wywoławcza	Cena osiągnięta	Cena wywoławcza/ inflacja	Cena osiągnięta/ inflacja	Stan kart	Stan oprawy
1	2	3	4	5	6	7
1999	300	460	734	1 125	tylko księga IV (exlibris Angelina Radziwiłł) oraz V	półskórek, na licu herb Annopol
2000	15 000	?	34 194	?		
2001	9 000	26 000	18 634	53 832		
2004	450	?	860	?	tylko księga III	
2005	12 000	0	22 153	0		
2006	450	?	814	?	tylko księga IV (exlibris Angelina Radziwiłł) oraz V	półskórek, na licu herb Annopol
2006	450	1 200	814	2 169,70	tylko księga X (exlibris Angelina Radziwiłł)	półskórek, na licu herb Annopol
2010	32 000	0	51 822	0		
2011	55 000	?	86 812	?		
2012	750	?	1 135	?	tylko księga III	
2013	26 000	?	37 943	?		
2014	10 000	10 000	14 463	14 463		
2014	35 000	62 000	50 621	89 672		
2016	20 000	36 000	29 189	52 540		
2016	360	360	525	525	tylko księga V	
2017	14 000	10 500	20 556	15 417		
2021	12 000	22 000	16 073	29 467		
2021	26 000	42 000	34 825	56 255		

Tabela 1.4 (cd.)

1	2	3	4	5	6	7
2021	1 800	7 000	2 411	9 376	J.S. Zubrzycki, 60 kart z Gwagnina z 1611 roku, 350 kart z Bielskiego z 1597 roku, 5 kart z <i>Kroniki świata Bielskiego</i> z 1554 roku	
2023	8 000	45 650	8 912	50 854	właściwie to kronika Strykowskiego (s. 60–708); pierwsze kartki uzupełniane z kroniki Gwagnina – kronika Polski, Litwy i Rusi – razem około 20 kart	

? – oznacza, że nie wiadomo, czy pozycja się sprzedała; 0 – oznacza, że pozycja się nie sprzedała

Źródło: opracowanie własne na podstawie katalogów aukcyjnych

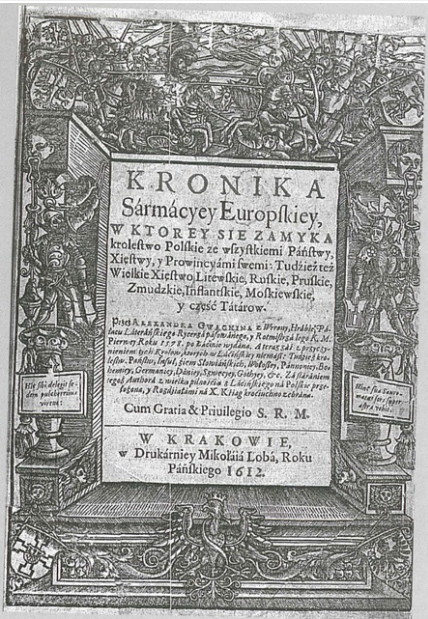
Edycja tu omawiana, ze względu na druk w języku polskim, a więc mogąca liczyć tak w okresie pojawienia się, jak i w czasach obecnych na najliczniejsze grono odbiorców, została zidentyfikowana jako sprzedawana największą liczbę razy. Atrakcyjność posiadania tego swoistego kompendium wiedzy o Polsce i szeroko rozumianych krajach (czy krainach) sąsiadujących, powodowała „zacztywanie” i pogarszanie stanu zachowania wraz z upływającym czasem. Na gorszy stan zachowania mogły też wpływać uwarunkowania historyczne (wspomniane we wstępie „polski stan zachowania”). Na skutek podanych czynników do dnia dzisiejszego zachowały się egzemplarze w gorszym stanie (także często w nieoryginalnej oprawie) niż wydania obcojęzyczne. Co więcej, w sprzedaży można było zaobserwować egzemplarze mocno niekompletne (ewentualnie oferowanie pojedynczych rozdziałów-ksiąg), czy nawet zbiory luźnych kart. Szczęśliwie o egzemplarzach tej edycji udało się zebrać najwięcej konkretnych informacji dotyczących tak stanu zachowania, jak i osiągniętych cen, a nawet uzyskać dokumentację fotograficzną. Szczegóły te podane zostaną w kolejnym prezentowanym w artykule punkcie.

2. Egzemplarze polskojęzycznej kroniki Gwagnina z roku 1611 na polskim rynku antykwarycznym

Poniżej prezentowane tabele (od 2.1. do 2.12.) przedstawiają w miarę dokładny opis poszczególnych egzemplarzy, wraz z dostępną dokumentacją fotograficzną. Ze względu na fakt, że opisywane woluminy były oferowane w sprzedaży praktycznie od chwili przejścia na gospodarkę rynkową i udziału w międzynarodowym rynku antykwarycznym (od około 1989 roku), można zakładać, że podany opis

dotyczy istotnej części egzemplarzy polskojęzycznej kroniki Gwagnina znajdujących się obecnie w rękach prywatnych kolekcjonerów na terenie Polski³¹. W opisach wszystkich pozycji w nawiasach podawano ceny skorygowane o inflację.

Tabela 2.1. Egzemplarz z roku 2000

Opisywany egzemplarz został wystawiony w ramach 10 aukcji Antykwariatu Lamus w grudniu 2000 roku. Cena wywoławcza wynosiła 15 000 zł (34 194 zł). Nie udało się ustalić, czy egzemplarz znalazł nabywcę. Opis podany w folderze aukcyjnym był następujący: niektóre karty reperowane lub z niewielką stratą dla tekstu, niektóre uzupełniane ręcznie, część kart ze śladami po zalaniu, niektóre z zażółceniami, brak s. 61–62 w IX księdze, rycina „Obrady Sejmu” zachowana częściowo. Oprawa skórzana złocenia i tłoczenia – XIX wiek. Opis karty tytułowej: rok 1612; użyta formuła „CGP SRM”³²; druk czarno-czerwony.	
--	---

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Lamus Antykwariat Warszawskie, X aukcja książek i grafiki, Warszawa, 2 grudnia 2000, s. 3, tablica XX*

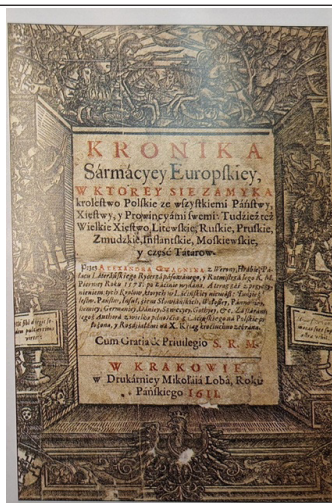
³¹ Istotną w kontekście tego zdania wydaje się też hipoteza, co prawda niezwerifikowana naukowo, że często te same wartościowe egzemplarze danego dzieła pojawiają się ponownie na prywatnym rynku antykwarycznym przynajmniej co około 30 lat (zmiana pokolenia kolekcjonerów).

³² CGP SRM – formalna formuła „Cum Gratia & Privilegio S[erenissime] R[egiae] M[ajestatis]” – pol. „Z łaski i przywileju Świętego Majestatu Królewskiego”. Formuła ta (jak i zresztą inne podobne) „miała ostrzegać konkurentów przed nieprawnym przedrukiem”, zob. M. Juda, *Karta tytułowa staropolskiej książki drukowanej, „Odrodzenie i Reformacja w Polsce” 2002, R. 46, s. 69.*

Tabela 2.2. Egzemplarz z roku 2001

Opisywany egzemplarz został wystawiony w ramach 12 aukcji Antykwariatu Wójtowicz we wrześniu 2001 roku. Cena wywoławcza wynosiła 9 000 zł (18 634 zł). Cena sprzedaży wyniosła 26 000 zł (53 833 zł).

Opis podany w folderze aukcyjnym był następujący: brak 4 kart: 45/46, 245/246, 75/76, 1 z końca rejestru, 3 pierwsze karty uzupełnione, exlibris Władysław Siedlecki; rycina „Obrady Sejmu” zachowane w połowie. Oprawa skóra XVIII wiek. Opis karty tytułowej: rok 1611; użyta formuła „CGP SRM”; druk czarno-czerwony.

Źródło: opracowanie własne na podstawie 12 Aukcja Antykwariat Wójtowicz, Kraków, wrzesień 2001, poz. 50

Tabela 2.3. Egzemplarz z roku 2005

Opisywany egzemplarz został wystawiony w ramach 19 aukcji Antykwariatu Wójtowicz w marcu 2005 roku. Cena wywoławcza wynosiła 12 000 zł (22 153 zł). Egzemplarz nie został sprzedany.

Opis podany w folderze aukcyjnym był następujący: brak 29 kart (początek, koniec i losowo w środku), oraz dwóch drzeworytów tj. „Obrady Sejmu” i mapy Księstwa Moskiewskiego. Liczne karty z niewielkimi podklejeniami marginesu i reperacjami częściowo ze szkodą dla tekstu. W miejsce brakujących kart i drzeworytów wmontowano fachowo wykonane kopie na papierze imitującym stary; egzemplarz przy końcu nieco przycięty. Oprawa pergaminowa wtórna. Karta tytułowa została załączona w kopii.

Źródło: opracowanie własne na podstawie 19 Aukcja Antykwariat Wójtowicz, Kraków, marzec 2005, poz. 23

Tabela 2.4. Egzemplarz z roku 2010

Opisywany egzemplarz został wystawiony w ramach aukcji Okna Sztuki w czerwcu 2010 roku. Cena wywoławcza wynosiła 32 000 zł (51 822 zł). Egzemplarz nie został sprzedany.

Opis podany w folderze aukcyjnym był następujący: egzemplarz po konserwacji, przycięty, w kilku miejscach z nieznacznymi ubytkami tekstu, ślady niewielkiego zalania, miejscami podkreślenia i marginalia z epoki. Karta tytułowa i dwie następne karty – faksymilia Bartynowskiego; tablice z „Obradami Sejmu” i mapa Księstwa Moskiewskiego oraz s. 21–32 i ostatnia karta rejestru w *Kronice o Grecyey* – reprinty. Początkowe karty (poczynając od k. 4 do składki E włącznie) uszkodzone, bez szkody dla tekstu; na prawym i dolnym marginesie uzupełnione; z biblioteki Angelina Radziwiłł. Oprawa skóra, XX wiek, ślepe tłoczenia, na grzbiecie związ, na przedniej okładzinie duży tłok z orłem (prawdopodobnie Annopol). Opis karty tytułowej: karta tytułowa w kopii (faksymilia Bartynowskiego) – na kopii rok 1611.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Aukcja 14(164) Okna Sztuki*, Warszawa, 19 czerwca 2010, s. 11

Tabela 2.5. Egzemplarz z roku 2011

Opisywany egzemplarz został wystawiony w ramach 33 aukcji Antykwariatu Lamus w listopadzie 2011 roku. Cena wywoławcza wynosiła 55 000 zł (86 812 zł). Egzemplarz nie został sprzedany.

Opis podany w folderze aukcyjnym był następujący: część kart na początku i na końcu z podklejeniami i uzupełnieniami marginesów (miejscami z niewielką stratą dla tekstu), na kartach miejscami zaplamienia, zażółcenia, ślady zawilgocenia, mapa podklejona z niewielkim uzupełnieniem w miejscu złożenia, karta rejestru do *Kroniki o ziemi tatarskiej* przedstawiona przez introligatora. Oprawa XIX wiek półskórek z dwoma sztyldzikami. Opis karty tytułowej: rok 1611; brak formuły „CGP SRM” za to wspomniano nazwisko tłumacza; druk czarno-biały.

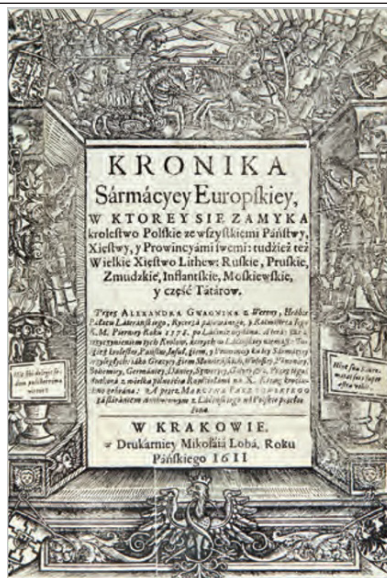

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Lamus Antykwariatu Warszawskie*, XXXIII aukcja książek i grafiki, Warszawa, 26 listopada 2011, s. 16–17, tablica I oraz VI

Tabela 2.6. Egzemplarz z roku 2013

Opisywany egzemplarz został wystawiony w ramach 37 aukcji Antykwariatu Lamus w grudniu 2013 roku. Cena wywoławcza wynosiła 26 000 zł (37 943 zł). Nie udało się ustalić, czy egzemplarz został kupiony.

Opis zawarty w folderze aukcyjnym był następujący: egzemplarz po fachowej konserwacji – brak 1 k. nlb. przedmowy umieszczonej w Kronice polskiej, a 4 jej k. nlb. zostały współcześnie dorobione, brak ryciny z przedstawieniem sejmu oraz mapy Księstwa moskiewskiego; k. tyt., k. z herbem autora oraz w kronice Grecji s. 59/60, 77/78 i 79/80 częściowo uzupełniane współcześnie. Część kart wzmacniana, na kartach miejscami zażółcenia, ślady zawilgocenia, poza tym stan dobry. Oprawa późniejsza skórzana. Opis karty tytułowej: rok 1611; brak formuły „CGP SRM” za to wspomniano nazwisko tłumacza; druk czarno-biały, karta tytułowa uzupełniana.

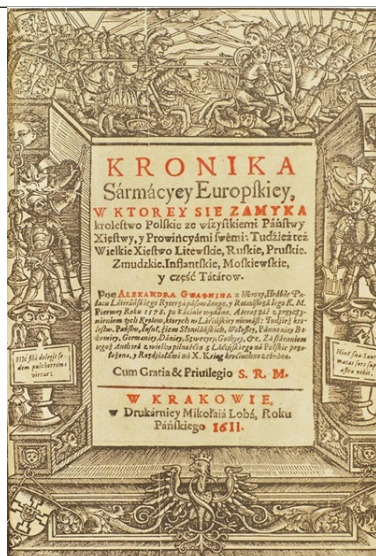

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Lamus Antykwariatu Warszawskie*, XXXVII aukcja książek i grafiki, Warszawa, 7 grudnia 2013, s. 20, tablica II oraz VIII

Tabela 2.7. Egzemplarz z roku 2014

Opisywany egzemplarz został wystawiony w ramach 1 aukcji Antykwiariatu Lamus w serwisie Secretera.pl w 2014 (2013) roku³³. Cena wywoławcza wynosiła 10 000 zł (14 464 zł). Egzemplarz został sprzedany po cenie wywoławczej.

Opis zawarty w folderze aukcyjnym był następujący: egzemplarz po konserwacji, 28 kart we współczesnych starannych kopiach: pierwszych 12 nlb., 1/2, 5–8, 195–198, 1/2 (ks. VIII), 17–20 (ks. IX), 23/24 (ks. IX), 67–70 (ks. X), 73–81 (ks. X), ostatnia nlb., obie ryciny w starannych współczesnych kopiach, 47 kart z uzupełnieniami (z częściową stratą tekstu), miejscami podklejenia i uzupełnienia na marginesach, drobne marginalia, ślady zawilgocenia i zaplamienia. Oprawa wtórna z epoki pergamin naturalny ze zwiężami, brzegi kart barwione, futerał ochronny. Opis karty tytułowej: rok 1611; zawarta formuła „CGP SRM”; druk czarno-czerwony.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Lamus Antykwiariaty Warszawskie, 1 aukcja internetowa książek i grafiki, Warszawa 2014, secretera.pl

³³ Zaistniała tu pewna nieścisłość – podawany jest też rok 2013.

Tabela 2.8. Drugi egzemplarz z roku 2014

Opisywany egzemplarz został wystawiony w ramach 39 aukcji Antykwariatu Wójtowicz w listopadzie 2014 roku. Cena wywoławcza wynosiła 35 000 zł (50 621 zł). Cena sprzedaży wyniosła 62 000 zł (89 672 zł).

Opis podany w folderze aukcyjnym był następujący: brak trzech kart (1 k. nlb. w przedmowie, k. 67/68 i 69/70 w księdze X), w których miejsce wmontowano fachowo wykonane reprodukcje na papierze z epoki; część kart z podklejeniami i uzupełnieniami marginesów bez żadnej lub bardzo niewielkiej szkody dla tekstu; drzeworyt przedstawiający obrady sejmu z rysą w środkowej części w wyniku sklejenia; ślady zawilgocenia i nielicznych plam oraz zabrudzenia. Oprawa skórzana – XVII wiek. Opis karty tytułowej: rok 1611; zawarta formuła „CGP SRM”; druk czarno-czerwony.

Źródło: opracowanie własne na podstawie 39 Aukcja Antykwariat Wójtowicz, Kraków, listopad 2014, poz. 50, s. 20–22, tablica 1

Tabela 2.9. Egzemplarz z roku 2016

Opisywany egzemplarz został wystawiony w ramach 43 aukcji Antykwariatu Lamus w listopadzie 2016 roku. Cena wywoławcza wynosiła 20 000 zł (29 189 zł). Cena sprzedaży wyniosła 36 000 zł (52 540 zł).

Opis podany w folderze aukcyjnym był następujący: egzemplarz po fachowej konserwacji. Brak następujących kart uzupełnionych kopiami na starym papierze: k. tyt., w ks. I s. 49/50, w ks. VIII s. 31/32 i jedna k. rejestru, w ks. IX k. tyt., 16 k. oraz jedna k. rejestru, brak mapy i wizerunku sejmu. Ponadto uzupełnione narożniki dwóch kart. Oprawa skóra z epoki. Karta tytułowa została załączona w kopii.

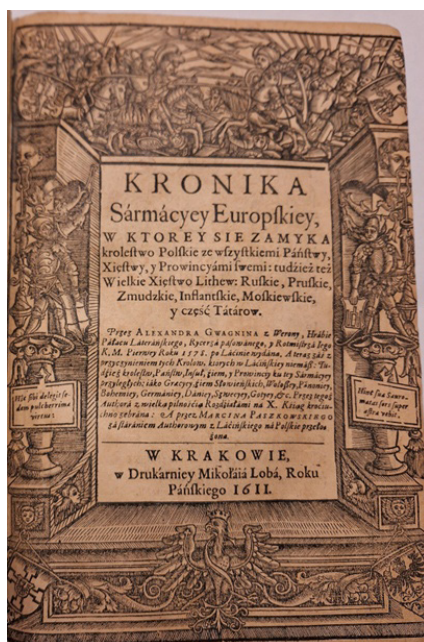

Źródło: opracowanie własne na podstawie Lamus Antykwariaty Warszawskie, XLIII aukcja książek i grafiki, Warszawa, 26 listopada 2016, s. 12–13, tablica IX

Tabela 2.10. Egzemplarz z roku 2017

Opisywany egzemplarz został wystawiony w ramach 44 aukcji Antykwarium Wójtowicz w kwietniu 2017 roku. Cena wywoławcza wynosiła 14 000 zł (20 556 zł). Cena sprzedaży wyniosła 10 500 zł (15 417 zł). Cena sprzedaży była niższa, gdyż egzemplarz sprzedął się w ofercie poaukcyjnej.

Opis podany w folderze aukcyjnym był następujący: brak 59 kart: Kronika Sarmacji 41–48, 85/86, 187/188, 197/198, 209–275; Kronika litewska 77/78; Kronika inflantska 17–24; Kronika ziem zamorskich k. tyt.; Kronika moskiewska 75–87, 2 nlb.; Kronika tatarska k. tyt., 1 nlb.; Kronika Grecji 33/34, 61/62, 67/68, ostatnia karta rejestru. Brak drzeworytu ukazującego „Obrady Sejmu” i mapy rozkładanej (tu zachowana w małym fragmencie). Niektóre karty z postrzępionymi krawędziami i innymi uszkodzeniami. Ślady zawilgocenia i zaplamienia. Oprawa wykonana ze starego materiału, wyklejki współczesne. Opis karty tytułowej: rok 1611; brak formuły „CGP SRM”, ale podano nazwisko tłumacza; druk czarno-biały.

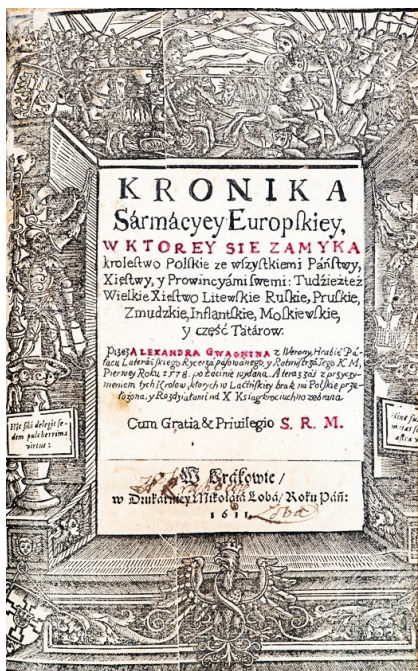

Źródło: opracowanie własne na podstawie 44 Aukcja Antykwarium Wójtowicz, Kraków, kwiecień 2017, s. 31–32, tablica 5

Tabela 2.11. Egzemplarz z roku 2021

Opisywany egzemplarz został wystawiony w ramach 54 aukcji Antykwiariatu Lamus w maju 2021 roku. Cena wywoławcza wynosiła 12 000 zł (16 073 zł). Cena sprzedaży wyniosła 22 000 zł (29 467 zł).

Opis podany w folderze aukcyjnym był następujący: egzemplarz po konserwacji – jako główną kartę tytułową wykorzystano kartę tytułową jednej z części z innego egzemplarza, zastępując tytuł współczesną kopią; 7 k. nlb. przedmowy w starannej kopii; w ks. I s. 1/2, 5/6 we współczesnej kopii, brak s. 3/4; w ks. IX brak s. 3–12, a s. 27–81 oraz 2 nlb. we współczesnej kopii; brak ryciny z przedstawieniem sejmu, mapa Księstwa Moskiewskiego we współczesnej kopii. Liczne karty wzmacniane i uzupełniane, miejscami ze szkodą dla tekstu i rycin, zażółcenia. Oprawa późniejsza, półskórek. Opis karty tytułowej: karta tytułowa kombinowana (treść tytułu dopisywana); druk czarno-czerwony, rok 1611.

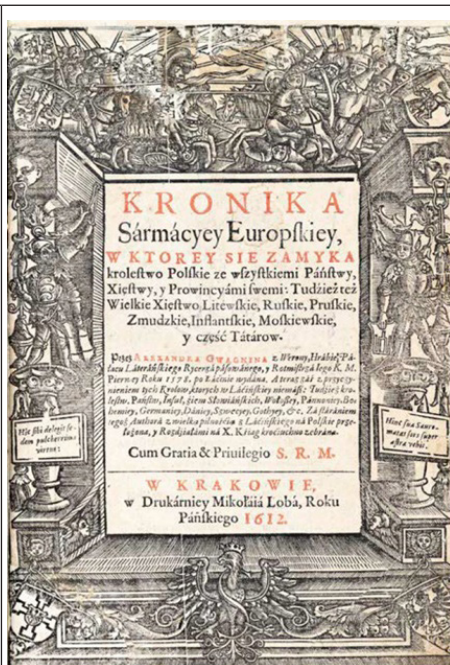
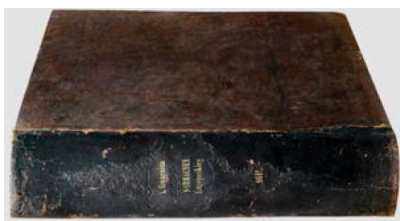

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Lamus Antykwiariaty Warszawskie*, 54 aukcja książek i grafiki, Warszawa, 22–23 maja 2021, s. 7–9

Tabela 2.12. Drugi egzemplarz z roku 2021

Opisywany egzemplarz został wystawiony w ramach 55 aukcji Antykwarjatu Lamus we wrześniu 2021 roku. Cena wywoławcza wynosiła 26 000 zł (34 825 zł). Cena sprzedaży wyniosła 42 000 zł (56 255 zł).

Opis podany w folderze aukcyjnym był następujący: egzemplarz po starej, niefachowej konserwacji w XIX wieku. Kilka kart z ubytkami ze szkodą dla tekstu. Duża część kart z doklejonymi marginesami z innego egzemplarza (oryginalne). W rozdziale „Ziemie Zamorskie” około 10 kart silnie zbrązowiłych. Liczne ślady zalania, wiele kart wzmacnianych paskami papieru, zaplamienia i zabrudzenia. Kilka kart oprawionych w mylną kolejności, zwłaszcza w ostatniej księdze: k. 63/4 z ks. 7 znalazła się w ks. 10, 3 nlb. k. rejestru ks. I na początku ks. II. Oprawa XIX wiek, skóra. Opis karty tytułowej: rok 1612; użyta formuła „CGP SRM”; druk czarno-czerwony.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Lamus Antykwarjat* Warszawskie, 55 aukcja książek i grafiki, Warszawa, 18–19 września 2021, s. 7–8, tablica III

3. Kronika Gwagnina i inne polskojęzyczne kroniki końca XVI i początku XVII wieku – charakterystyka cenowa, porównanie

W poniżej przedstawionych punktach bazowano na cenach skorygowanych o inflację.

3.1. Charakterystyka cenowa dla polskojęzycznej edycji kroniki Gwagnina

Płynące z analizy charakterystyki cenowej polskojęzycznego wydania kroniki Gwagnina najważniejsze wnioski (bazując na danych przedstawionych we wcześniejszej części artykułu) są następujące:

- Średnia cena sprzedaży wynosiła 44 521 zł, średnia cena wywoławcza natomiast 36 456 zł;
- Najtańszy egzemplarz sprzedano za 14 463 zł;
- Najdroższy egzemplarz sprzedano za 89 671 zł³⁴;
- Na przestrzeni lat widoczna jest minimalna strata na poziomie około 1,8% rocznie³⁵.

3.2. Charakterystyka cenowa dla polskojęzycznej edycji kroniki Kromera (wydanie z roku 1611)

Kronika Kromera (wydanie z roku 1611) było najczęściej oferowaną na aukcjach kompletną (lub prawie kompletną) kroniką polskojęzyczną. W latach 1998–2024 zidentyfikowano aż 17 takich ofert. Podstawowe dane o nich przedstawiono w tabeli poniżej:

Tabela 3.1. Ceny kroniki Kromera (1611 rok) na rynku antykwarycznym

Rok	Cena wywoławcza/ inflacja	Cena osiągnięta/ inflacja
1	2	3
1998	5 469	?
1999	7 338	7 338
2004	9 553	0
2005	5 538	?
2007	17 902	?
2012	18 160	?
2013	14 593	18 242

³⁴ Patrząc na różnicę w cenie egzemplarzy najdroższych i najtańszych można próbować doszukiwać się powodów określonej rozbieżności. Oczywiście część z tych powodów wydaje się obiektywna (np. kompletność, proveniencja) – aspekt ten jest poruszany bezpośrednio w punkcie 4 artykułu. Niemniej, poza wspomnianymi czynnikami, na uzyskiwaną cenę wpływają aspekty trudno identyfikowalne – czasem choćby emocje. Dlatego w teorii aukcji można często spotkać się chociażby z pojęciem klątwy zwycięzcy (ang. Winner's Curse – zob. Ł. Zakonnik, G. Podgórski, P. Czerwonka, *The Issue of Overestimating the Final Price in Online Auctions In The Context of User Experience – Based on Selected EEU Markets*, [w:] *Proceedings of the 39th International Business Information Management Association (IBIMA)*, red. K.S. Soliman, Granada, Spain 30–31 May 2022, s. 944–955. Zagadnienia te jednak wykraczają poza ramy tego artykułu.

³⁵ Wartość otrzymano w dwóch krokach. W pierwszym utworzono linię trendu na podstawie punktów rok – cena sprzedaży. W drugim, uwzględniając współczynnik kierunkowy dla tej linii trendu – a interpretowany jako średnią zmianę ceny rok do roku – został on podzielony przez średnią z cen sprzedaży wszystkich egzemplarzy z danego rocznika.

1	2	3
2014	17 356	?
	9 546	?
	13 017	0
2015	17 356	21 695
2016	13 135	23 351
2017	17 619	0
	8 810	9 544
2018	17 274	17 274
2023	24 508	51 467
2024	24 000	22 000

? – oznacza, że nie wiadomo, czy pozycja się sprzedała; 0 – oznacza, że pozycja się nie sprzedała

Źródło: opracowanie własne na podstawie katalogów aukcyjnych.

Charakterystyka uzyskiwanych cen była następująca:

- Średnia cena sprzedaży wynosiła 21 364 zł, średnia cena wywoławcza natomiast 14 187 zł;
- Najtańszy egzemplarz sprzedano za 9 544 zł;
- Najdroższy egzemplarz sprzedano za 51 467 zł;
- Na przestrzeni lat widoczny jest zysk na poziomie około 4,99% rocznie.

3.3. Charakterystyka cenowa właściwa dla kroniki Bielskiego (wydanie z roku 1597)

Kronika Bielskiego była rzadziej dostępna na rynku antykwarycznym. W latach 2000–2016 zidentyfikowano 9 ofert jej sprzedaży. To bogato ilustrowane dzieło osiągało natomiast bardzo wysokie ceny. Podstawowe dane o tych ofertach przedstawiono w tabeli poniżej:

Tabela 3.2. Ceny kroniki Bielskiego (1597 rok) na rynku antykwarycznym

Rok	Cena wywoławcza/ inflacja	Cena osiągnięta/ inflacja
1	2	3
2000	18 237	47 872
2001	20 705	30 022
2006	97 637	?
2009	30 170	?
2011	118 380	220 977
2012	45 400	?

Tabela 3.2 (cd.)

1	2	3
2013	26 268	30 646
	23 349	?
2016	43 784	53 270

? – oznacza, że nie wiadomo, czy pozycja się sprzedała

Źródło: Opracowanie własne na podstawie katalogów aukcyjnych

Charakterystyka uzyskiwanych cen była następująca:

- Średnia cena sprzedaży wynosiła 76 557 zł, średnia cena wywoławcza natomiast 47 103 zł;
- Najtańszy egzemplarz sprzedano za 30 022 zł;
- Najdroższy egzemplarz sprzedano za 220 977 zł;
- Na przestrzeni lat widoczny jest zysk około 3,5 % rocznie.

3.4. Charakterystyka cenowa swoista dla kroniki Strykowskiego (wydanie z roku 1582)

Spośród wszystkich polskojęzycznych kronik końca XVI i początku XVII wieku dzieło Strykowskiego, pisane często niełatwym dziś do odczytania wierszem, okazało się najrzadziej dostępne na rynku antykwarycznym. W latach 2003–2023 uzyskano dane tylko o 5 ofertach – w tym przynajmniej dwóch identycznych (i to mocno niekompletnych). Podstawowe informacje o ofertach przedstawiają się następująco:

Tabela 3.3. Ceny Kroniki Strykowskiego (1582 rok) na rynku antykwarycznym

Rok	Cena wywoławcza/ inflacja	Cena osiągnięta/ inflacja
2003	13 482	13 481
	10 400	10 400
2008	43 663	104 791
2010	38 867	?
2023	8 912	50 854

? – oznacza, że nie wiadomo, czy pozycja się sprzedała

Źródło: opracowanie własne na podstawie katalogów aukcyjnych

Charakterystyka uzyskiwanych cen była następująca:

- Średnia cena sprzedaży wynosiła 44 882 zł, średnia cena wywoławcza natomiast 23 067 zł;
- Najtańszy (w miarę kompletny) egzemplarz sprzedano za 10 400 zł;
- Najdroższy egzemplarz sprzedano za 104 791 zł;
- Na przestrzeni lat widoczny jest zysk około 3,4 % rocznie.

4. Próba identyfikacji zależności wpływających na kształtowanie się ceny na rynku antykwarycznym

Dążąc do zidentyfikowania czynników mogących wpływać na kształtowanie się cen analizowanych w pracy kronik (nie wyłączając niepolskojęzycznych), należy oczywiście uwzględnić wiele czynników trudno mierzalnych. Wśród nich można wskazać indywidualne upodobania kupujących, aktualne zainteresowania dominujące na rynku antykwarycznym, indywidualne skłonności do podejmowania ryzyka itd. Dostępna literatura dotycząca mechanizmów aukcyjnych szeroko omawia wybrane elementy wspomnianych zagadnień³⁶. W tym miejscu chciałbym jednak dokonać próby wskazania względnie mierzalnych czynników mogących wpływać na cenę. Do takich zaliczam: czas wydania kroniki (wiek), język kroniki, miejsce wydania (kraj), wysokość ustalonej ceny wywoławczej, ogólny stan zachowania (kompletność, stan zachowania kart), stan i jakość oprawy, proveniencja, wpływ pandemii Covid-19. Starając się znaleźć potencjalne zależności między czynnikami wykorzystałem oprogramowanie IBM SPSS Statistics (w wersji 29) i zbadałem możliwość występowania korelacji parami w oparciu o współczynnik rho-Spearmana³⁷. O stwierdzeniu zależności decydował poziom istotności poniżej 0,05, choć wskazywano także na potencjalne tendencje statystyczne (sig. < 0,1)³⁸. Za silny związek uznawano taki, w którym współczynnik rho był powyżej 0,7; średni, jeśli był poniżej 0,7, ale powyżej 0,4; w końcu za słaby poniżej 0,4³⁹. Otrzymane wyniki opisano poniżej.

4.1. Związki stwierdzone w przypadku polskojęzycznych kronik

W analizie uwzględniono 43 obserwacje, a wyniki były następujące:

- 'Cena końcowa/inflacja' a 'Obecność ilustracji' ($\rho = ,372$, sig. = 0,047) – stwierdzona zależność słaba i dodatnia⁴⁰;

³⁶ Zakres czynników wpływających na cenę może być bardzo szeroki – od subiektywnej dostrzeganej wartości do chociażby pory dnia końca aukcji – zob. np. Ł. Zakonnik, P. Czerwona, R. Zajdel, *Online Auctions End Time and its Impact on Sales Success – Analysis of the Odds Ratio on a Selected Central European Market*, „Folia Oeconomica Stetinensia” 2022, nr (2)22, s. 246–264.

³⁷ Zob. M. Roszkiewicz, *Analiza Klienta*, SPSS Polska, Kraków 2011, s. 236–237.

³⁸ Zob. L. Pritschet, D. Powell, Z. Horne, *Marginally significant effects as evidence for hypotheses: Changing attitudes over four decades*, „Psychological Science” 2016, nr 27(7), s. 1036–1042.

³⁹ Zob. S. Ostasiewicz, Z. Rusnak, U. Siedlecka, *Statystyka*, Wydawnictwo AE, Wrocław 1997, s. 276.

⁴⁰ Zależność dodatnia – czyli ze wzrostem wartości jednego czynnika wzrasta drugi. W tym przypadku obecność ilustracji (zmienna zero-jedynkowa otrzymywała wartość 1, a nie 0) wpływała na wzrost osiąganą cenę.

- ‘Cena końcowa/inflacja’ a ‘Stan oprawy’ ($\rho = ,596$, $\text{sig.} = 0,001$) – zależność średnia i dodatnia;
- ‘Cena końcowa/inflacja’ a ‘Wiek wydania’ ($\rho = -,366$, $\text{sig.} = 0,051$) – zależność ujemna⁴¹ i słaba;
- Brak obserwowalnego związku między ‘Ceną końcową/inflacją’, a z takimi cechami jak ‘Stan zachowania kart’ czy ‘Zapisy proveniencyjne’;
- W przypadku relacji ‘Cena wywoławcza/inflacja’ obserwowano podobne zależności z tą różnicą, że ‘Stan oprawy’ nie korelował z ceną, natomiast dwukrotnie większe znaczenie miała ‘Obecność ilustracji’ ($\rho = ,652$, $\text{sig.} = 0,000$) – stwierdzona zależność średnia i dodatnia.

4.2. Związki stwierdzone w przypadku niepolskojęzycznych kronik

W analizie uwzględniono 44 obserwacje, a wyniki były następujące:

- ‘Cena końcowa/inflacja’ korelowała jedynie ze ‘Stanem zachowania kart’ ($\rho = ,415$, $\text{sig.} = 0,097$) – stwierdzona zależność średnia i dodatnia – jednakże tylko na granicy tendencji statystycznej;
- W przypadku ‘Ceny wywoławczej/inflacji’ też stwierdzono zależność jedynie ze ‘Stanem zachowania kart’ ($\rho = ,424$, $\text{sig.} = 0,004$) – zależność średnia i dodatnia.

4.3. Związki stwierdzone w przypadku wszystkich zbadanych kronik

W analizie uwzględniono 87 obserwacji, a wyniki były następujące:

- ‘Cena końcowa/inflacja’ a ‘Stan oprawy’ ($\rho = ,428$, $\text{sig.} = 0,004$) – zależność średnia i dodatnia;
- ‘Cena wywoławcza/inflacja’ a ‘Stan zachowania kart’ ($\rho = ,288$, $\text{sig.} = 0,007$) – zależność słaba i dodatnia;
- ‘Cena wywoławcza/inflacja’ a ‘Obecność ilustracji’ ($\rho = ,433$, $\text{sig.} = 0,000$) – zależność średnia i dodatnia.

4.4. Pozostałe stwierdzone związki – nie związane bezpośrednio z ceną

Ciekawie wyglądały korelacje między kronikami polskojęzycznymi a pozostałymi:

- ‘Język polski’ a ‘Stan zachowania kart’ ($\rho = -,523$, $\text{sig.} = 0,000$) – zależność średnia i ujemna;

⁴¹ Analogicznie jak wyżej, ale ze wzrostem wartości jednego czynnika drugi maleje. W tym przypadku wcześniejszy wiek (XVI, a nie XVII) wpływa na wzrost osiągniętej ceny.

- 'Język polski' a 'Stan oprawy' ($\rho = -,251$, $\text{sig.} = 0,024$) – zależność słaba i ujemna.
- Co wydaje się dość zrozumiałe, zaobserwowano też zależność między 'Stanem zachowania kart' a 'Stanem oprawy' ($\rho = ,233$, $\text{sig.} = 0,038$) – zależność słaba i dodatnia.

Zakończenie

Zaprezentowane w artykule treści mogą być pomocne dla przynajmniej dwóch grup odbiorców. Dla pierwszej grupy odbiorców najistotniejsze będzie to, że w opracowaniu starano się zidentyfikować możliwie wszystkie egzemplarze ogólnohistorycznych, polskojęzycznych kronik okresu staropolskiego, które pojawiły się w obiegu antykwarecznym od czasu odzyskania przez Polskę suwerenności. Szczególną uwagę zwrócono na egzemplarze kroniki Gwagnina, spośród których dokładniej opisano 12 woluminów kompletnych (lub prawie kompletnych), ale również dostrzeżono pozycje stanowiące tylko wybrane fragmenty dzieła (np. poszczególne rozdziały-księgi). Wzięto także pod uwagę egzemplarze napisane po łacinie. W efekcie, z różnym stopniem szczegółowości przeanalizowano 87 egzemplarzy badanych kronik. Ustalenia te mogą być interesującym uzupełnieniem wiedzy o stanie i liczbie zachowanych woluminów poza tymi, które zostały skatalogowane w różnym rodzaju zbiorach publicznych.

Drugą grupę odbiorców opracowania mogą stanowić osoby analizujące rynek dzieł sztuki. W artykule wskazano zespół czynników wpływających na poziom uzyskiwanych cen (m.in. stan zachowania, język, czas powstania). Najważniejsze wnioski są następujące (na podstawie podpunktów 4.1.–4.4.): na uzyskiwaną cenę końcową, co jest zgodne z intuicją, wpływają zazwyczaj takie cechy jak stan zachowania kart, stan i wiek oprawy oraz obecność ilustracji (drzeworytów). Wykazane zależności nie są oceniane jako silne, choć z pewnością znaczące. Należy jednak podkreślić, że w przypadku kronik polskojęzycznych nie stwierdzono istotnego związku między uzyskiwaną ceną a stanem zachowania kart – atrakcyjność i unikalność takich kronik dla polskiego odbiorcy skutecznie niweluje problem gorszego stanu zachowania⁴². Pewne zaskoczenie może budzić brak obserwowalnych zależności między ceną a proveniencją – być może jednak w badanej próbie było po prostu za mało książek, które cechowałyby się znaczącym pochodzeniem. Zbliżone wnioski można formułować w odniesieniu do cen wywoławczych, w których przypadku obecność ilustracji okazywała się najistotniejszym badaniem czynnikiem (szczególnie dla polskojęzycznych kronik). Ciekawa – choć zapewne ponownie potwierdzająca specyfikę polskiego rynku (i to chyba odnośnie ogólnie

⁴² Warto tu przypomnieć pojęcie „polski stan zachowania” – zob. przyp. 15.

starodruków)⁴³ – jest stwierdzona ujemna zależność między stanem zachowania tak kart, jak i oprawy a kronikami polskojęzycznymi – kroniki pisane w innych językach zachowywały się generalnie w lepszym stanie.

W artykule zwrócono także uwagę, jakie kroniki są uważane za najcenniejsze i z jakich przesłanek może to wynikać. Ciekawą kwestią okazał się poziom spodziewanego zysku, jaki mogą osiągać kolekcjonerzy. Kształtował się on w ujęciu średniorocznym dla tych czterech kronik na poziomie około 3%. Co ciekawe, inne badania polskiego rynku antykwarycznego (przeprowadzone w kategorii polskich Biblii opublikowanych od XVI do połowy XIX wieku) ukazały dość podobne wartości (około 3–5%)⁴⁴.

Bibliografia

- ACRL (Association of College and Research Libraries), *Guidelines on the Selection and Transfer of Materials from General Collections to Special Collections*, <https://www.ala.org/acrl/standards/selctransfer> [dostęp: 30.09.2024].
- Arma terrarum et baronum*, red. W. Drelicharz, AT Group, Kraków 2009.
- Balcerek Mariusz, [rec. z: *Studia z dziejów stosunków Rzeczypospolitej z Państwem Moskiewskim w XVI–XVII wieku*, red. Mirosław Nagielski, Konrad Bobiatyński, Przemysław Gawron, Wydawnictwo inforteditions, Zabrze–Tarnowskie Góry 2013, ss. 414, ISBN 978-83-64023-12-5], „Zapiski Historyczne” 2016, t. 81, nr 2, s. 180–188. <https://doi.org/10.15762/ZH.2016.26>
- Belke Rafał, Miliszewicz Janusz, *Polish Bibliophile Market. Auctions and Antique Shops Offer*, <https://www.rp.pl/ekonomia/art14688521-polski-rynek-bibliofilski-aukcje-i-oferta-antykwariatow> [dostęp: 30.09.2024].
- Berger Sidney E., *What is so rare: Issues in rare book librarianship*, „Library Trends” 1987, t. 36, s. 9–22.
- Bourron Christine, *How Has COVID-19 Affected the Public Auction Market?*, „Arts” 2021, nr 10(4), s. 74. <https://doi.org/10.3390/arts10040074> [dostęp: 30.09.2024].
- Chynczewska-Hennel Teresa, *Z problematyki wpływów kultury polskiej na rosyjską w XVII wieku*, „Odrodzenie i Reformacja w Polsce” 1990, s. 106–135.
- Decyk-Zięba Wanda, *Pomiędzy Wschodem a Zachodem: dzieje toponimów rosyjskich w języku polskim do roku 1795*, „Poradnik Językowy” 2011, t. 3, s. 5–29.
- Decyk-Zięba Wanda, *Przyczynek do dziejów polsko-wschodniosłowiańskich kontaktów językowych (wyrazy ruskie w Kronice WX Moskiewskiego Aleksandra Gwagnina, 1611)*, „Poradnik Językowy” 2013, t. 3, s. 17–35.

⁴³ Tamże.

⁴⁴ Ł. Zakonnik, P. Czerwonka, *Return...*, s. 286.

- Diachok Oleh, *Doslidžennâ žittâ i tvorčostì hronista Alessandro Gvan 'inì vid seredini XX stolittâ (pol's'ka, ukraïns'ka i rosij's'ka istoriografîâ)*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Historicolitteraria” 2020, t. 20, s. 142–153. <https://doi.org/10.24917/20811853.20.9>
- Gottlieb Murray, *This business of rare books*, „Bulletin of the Medical Library Association” 1953, t. 41, s. 103–109.
- Juda Maria, *Karta tytułowa staropolskiej książki drukowanej*, „Odrodzenie i Reformacja w Polsce” 2002, R. 46, s. 67–78.
- Jurasz Włodzimierz, *Polski inkunabuł w europejskim stanie*, <https://dziennikpolski24.pl/polski-inkunabuł-w-europejskim-stanie/ar/3236592> [dostęp: 30.09.2024].
- Kells Stuart, *Rare Book Auction Data in Australia*, „Australian Economic Review” 2003, t. 36, s. 435–441. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8462.2003.00300.x>
- Kuran Michał, *Kronika Aleksandra Gwagnina jako kompendium wiedzy historycznej i geograficznej*, „Wschodni Rocznik Humanistyczny” 2010, t. 7, s. 41–55.
- Kuran Michał, *Spór o autorstwo Sarmatiae Europae descriptio a działalność translatorska Marcina Paszkowskiego*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Litteraria Polonica” 2011, t. 14, s. 9–23, <https://doi.org/10.18778/1505-9057.14.19>
- Lamus Antykwariaty Warszawskie, *Katalogi – Aukcja książek i grafiki*, Warszawa 1990–2024.
- Lieberman Robert, *What Makes a Rare Book Rare?*, „College & Undergraduate Libraries” 1996, nr 2, s. 139–145. https://doi.org/10.1300/J106v02n02_13
- Liebert Herman W., *Investing in rare books and manuscripts*, „Yale Journal of Biology and Medicine” 1981, t. 54, s. 299–306.
- Łopatecki Karol, *Ocena wiarygodności źródeł kartograficznych prezentujących obłężenie Połocka z 1579 roku*, „Terminus” 2017, t. 45, s. 757–794. <https://doi.org/10.4467/20843844TE.17.020.9347>
- Maciejewska-Bogusz Danuta, *Art Market and Pandemic, DESA Unicum.*, <https://desa.pl/pl/aktualnosci/ryneksztuki-a-pandemia/> [dostęp: 30.09.2024].
- Nieć Grzegorz, *Wtórny rynek książki w Polsce – instytucje, asortyment, uczestnicy*, Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, Kraków 2016. <https://doi.org/10.12797/9788376386744>
- Noga Adam, *Teoria konkurencji. Ekonomiczna teoria wszystkiego*, Poltext, Warszawa 2022.
- Okna Sztuki, *Katalogi aukcyjne*, Warszawa 2010.
- OneBid platforma*, <https://onebid.pl> [dostęp: 30.09.2024].
- Ostasiewicz Stanisława, Rusnak Zofia, Siedlecka Urszula, *Statystyka*, Wydawnictwo AE, Wrocław 1997.
- Pritschet Laura, Powell Derek, Horne Zachary, *Marginally significant effects as evidence for hypotheses: Changing attitudes over four decades*, „Psychological Science” 2016, nr 7(27), s. 1036–1042. <https://doi.org/10.1177/0956797616645672>

- Prohorenkov Yhor, *Zagadka Soavtora hroniki Evropejskoj Sarmatii Aleksandra Gvan'ini*, „Studia Slavica et Balcanica Petropolitana” 2014, nr 1(15), s. 193–206.
- Przyklenk Joanna, *Staropolska kronika jako gatunek mowy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2009.
- Robinson Fred C., *What Is a Rare Book?*, „The Sewanee Review” 2012, t. 120, s. 513–520. <https://doi.org/10.1353/sew.2012.0091>
- Rodrigues Márcia Carvalho, *Como definir e identificar obras raras? Critérios adotados pela Biblioteca Central da Universidade de Caxias do Sul.*, „Ciência da Informação” 2006, t. 35, s. 115–121. <https://doi.org/10.1590/S0100-19652006000100012>
- Roszkiewicz Małgorzata, *Analiza Klienta*, SPSS Polska, Kraków 2011.
- Rudd Andrew, *Investing in Rare Books. In Collectible Investments for the High Net Worth Investor*, Academic Press, Cambridge, MA, USA 2009, s. 175–192. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-374522-4.00008-1>
- Siemieniec-Gołaś Ewa, Pawlina Agata, Marcin Paszkowski i jego „Dzieje tureckie i utarczki kozackie z Tatarów...” (1615), Księgarnia Akademicka, Kraków 2018.
- Stasiak Arkadiusz M., Zbysław Wojtkowiak, Aleksander Gwagnin i Maciej Strykowski dwaj autorzy jednego dzieła, *Poznań: Nauka i Innowacje* 2015, ss. 343, „Roczniki Humanistyczne” 2016, R. 64, nr 2, s. 130–132. <https://doi.org/10.18290/rh.2016.64.2-6>
- Tuszko Feliks, *Why COVID-19 Will Not Change the Global Art Market*, „Arts” 2021, nr 10(3), s. 50, <https://doi.org/10.3390/arts10030050>
- Ursprung Heinrich W., *Financial returns to collecting rare political economy books*, „European Journal of Political Economy” 2021, t. 70, s. 102–139. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2021.102139>
- Wójtowicz Antykwariat, *Katalogi aukcyjne*, Kraków 1990–2024.
- Wschód muzułmański w literaturze polskiej. *Idee i obrazy*, red. G. Czerwiński, A. Konopacki, Alter Studio, Białystok 2016.
- Zakonnik Łukasz, Czerwonka Piotr, *Return on Investment in Alternative Markets: The Case of The Polish Rare Book Market*, [w:] *Proceedings of the 40th International Business Information Management Association (IBIMA)*, red. K.S. Soliman, Seville, Spain 23–24 November 2022, s. 281–288.
- Zakonnik Łukasz, Czerwonka Piotr, Zajdel Radosław, *Online Auctions End Time and its Impact on Sales Success – Analysis of the Odds Ratio on a Selected Central European Market*, „Folia Oeconomica Stetinensia” 2022, nr 2(22), s. 246–264. <https://doi.org/10.2478/fole-2022-0029>
- Zakonnik Łukasz, Czerwonka Piotr, Podgórski Grzegorz, Zajdel Karolina, Zajdel Radosław, *Art Market Investment Bubble during COVID-19 – Case Study of the Rare Books Market in Poland*, „Sustainability” 2022, nr 14(18), su141811648, <https://doi.org/10.3390/su141811648>
- Zakonnik Łukasz, Podgórski Grzegorz, Czerwonka Piotr, *The Issue of Overestimating the Final Price in Online Auctions In The Context of User Experience – Based*

on Selected EEU Markets, [w:] *Proceedings of the 39th International Business Information Management Association (IBIMA)*, red. K.S. Soliman, Granada, Spain 30–31 May 2022, s. 944–955.

Łukasz Zakonnik, doktor habilitowany w dziedzinie nauk społecznych. Autor przeszło 60 publikacji z zakresu ekonomii, finansów oraz historii. W swojej pracy koncentruje się na handlu elektronicznym – szczególnie w aspekcie aukcyjnej sprzedaży dóbr używanych. Najważniejszymi opracowaniami na tym polu są prace dotyczące wybranych aspektów aukcji internetowych (m.in. kłątwa zwycięzcy, czynniki wpływające na sprzedaż dóbr) oraz inwestowanie na rynku antykwarecznym (starodruki, autografy królewskie). Od początku swojej pracy zawodowej związany z Uniwersytetem Łódzkim.

